

AKADEMİK TARİH VE DÜŞÜNCE DERGİSİ

Academic Journal of History and Idea

Research Article

Received: 25.02.2026

Accepted: 25.06.2026

Shadan Khairmohammad*

Hüsamettin İnaç*

<https://orcid.org/0000-0002-8704-8095>

<https://orcid.org/0000-0002-6922-2010>

İsrail-ABD-İran Geriliminin Tarihsel Evrimi ve 2026 Savaşı: Bölgesel Güvenlik ve Uluslararası Dengeler Açısından Bir Analiz

Historical Evolution of the Israel–United States–Iran Tension and the 2026 War: An Analysis from the Perspective of Regional Security and International Order

Öz

İsrail, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İran arasındaki gerilim, 21. yüzyılın en karmaşık ve çok katmanlı jeopolitik güvenlik meselelerinden birini oluşturmaktadır. Bu rekabetin tarihsel temelleri, 1979 İran Devrimi sonrasında değişen bölgesel güç dengelerine, vekâlet çatışmalarının yaygınlaşmasına ve İran'ın nükleer programına ilişkin süregelen belirsizliklere dayanmaktadır. Söz konusu üçlü ilişki, yalnızca Ortadoğu'nun güvenlik mimarisini değil, küresel enerji piyasalarını, nükleer silahların yayılmasının önlenmesi rejimini ve uluslararası ittifak ilişkilerini de doğrudan etkilemektedir. Bu çalışmanın amacı, İsrail-ABD-İran geriliminin tarihsel gelişimini incelemek ve bu sürecin bölgesel güvenlik ile uluslararası dengeler üzerindeki etkilerini değerlendirmektir. Araştırma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde doküman incelemesi yöntemine dayanmaktadır. Analizde akademik literatür, uluslararası kuruluş raporları, Birleşmiş Milletler belgeleri ve güvenilir uluslararası haber kaynaklarından yararlanılmıştır. Bulgular, taraflar arasındaki rekabetin yalnızca askeri güç dengeleriyle açıklanamayacağını; tarihsel bağza, güvenlik algıları, ideolojik yönelimler, nükleer caydırıcılık ve devlet dışı silahlı aktörlerin çatışma dinamiklerini birlikte şekillendirdiğini göstermektedir. Çalışmada ayrıca 2026 yılına ilişkin gelişmeler, bölgesel güvenlik krizinin olası sonuçlarını değerlendirmeye yönelik analitik bir senaryo kapsamında ele alınmıştır. Sonuç olarak, İsrail-ABD-İran geriliminin Ortadoğu güvenlik mimarisini şekillendiren temel jeopolitik dinamiklerden biri olduğu; bölgesel istikrarın güçlendirilmesi için diplomatik mekanizmaların etkinliğinin artırılması, uluslararası denetim süreçlerinin desteklenmesi ve çok taraflı güvenlik iş birliğinin geliştirilmesinin önem taşıdığı değerlendirilmektedir.

Anahtar kelimeler: İsrail-İran çatışması, ABD dış politikası, Ortadoğu güvenliği, nükleer kriz, vekâlet savaşları, bölgesel güvenlik

Abstract

The strategic rivalry among Israel, the United States (US), and Iran constitutes one of the most complex and multidimensional geopolitical security challenges of the twenty-first century. Its origins lie in the regional transformations that

*PhD Candidate, Department of International Relations, Graduate School, Kültürya Dumlupınar University, Kültürya, Türkiye
shadan.khair.mohammad@ogr.dpu.edu.tr

*Professor, Department of Political Science and International Relations, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Kültürya Dumlupınar University, Türkiye

Citation: Khairmohammad, S. & İnaç, H. (2026). İsrail-ABD-İran geriliminin tarihsel evrimi ve 2026 savaşı: Bölgesel güvenlik ve uluslararası dengeler açısından bir analiz. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 13(3), 1-13.

Copyright and License Statement — © 2026 Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi (Academic Journal of History and Idea). This article is published as an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution–NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>). The article may be used, shared, adapted, distributed, and reproduced in any medium or format for non-commercial purposes, provided that appropriate credit is given to the author(s) and the journal. The authors are solely responsible for the scientific, legal, and ethical content of the article; the editors and editorial board disclaim all responsibility.

followed the 1979 Iranian Revolution, the expansion of proxy conflicts, and the persistent uncertainty surrounding Iran's nuclear program. This triangular relationship has influenced not only the security architecture of the Middle East but also global energy markets, the nuclear non-proliferation regime, and the broader structure of international alliances. This study examines the historical evolution of Israel-US-Iran relations and evaluates their implications for regional security and the international order. The research adopts a qualitative approach based on document analysis, drawing upon scholarly literature, reports published by international organizations, United Nations documents, and reliable international news sources. The findings indicate that the rivalry cannot be explained solely through conventional power politics. Rather, historical memory, security perceptions, ideological orientations, nuclear deterrence, and the activities of non-state armed actors collectively shape the dynamics of the conflict. The study also examines developments related to 2026 within an analytical scenario designed to assess their potential implications for regional security. It concludes that the Israel-US-Iran rivalry remains one of the principal geopolitical forces shaping the contemporary Middle East security architecture and underscores the importance of strengthening diplomatic mechanisms, enhancing international monitoring arrangements, and promoting multilateral security cooperation to support long-term regional stability.

Keywords: *Israel-Iran conflict, U.S. foreign policy, Middle East security, nuclear crisis, proxy warfare, regional security*

Giriş

İsrail, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İran arasındaki ilişki, tarihsel, stratejik ve ideolojik boyutları iç içe geçmiş çok katmanlı bir güvenlik ve güç mücadelesini yansıtmaktadır. Bu ilişkinin temelleri, Soğuk Savaş'ın son dönemine, 1979 İran Devrimi'ne ve sonrasında şekillenen bölgesel dönüşümlere uzanmaktadır. Devrim öncesinde İran, Batı blokunun Ortadoğu'daki en önemli ortaklarından biri olarak ABD ile yakın diplomatik, ekonomik ve askerî ilişkiler sürdürmüştür. Ancak Şah yönetiminin devrilmesi ve İran İslam Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte iki ülke arasındaki ilişkiler köklü biçimde değişmiş, uzun yıllara dayanan iş birliği yerini karşılıklı güvensizlik ve stratejik rekabete bırakmıştır. Bu dönüşüm yalnızca ABD-İran ilişkilerini etkilememiş, aynı zamanda Ortadoğu'daki güvenlik dengelerinin ve bölgesel güç dağılımının yeniden şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamıştır (MacQueen, 2017).

İsrail açısından İran, geleneksel bir dış politika sorununun ötesinde ulusal güvenlik stratejisinin merkezinde yer alan bir tehdit olarak değerlendirilmektedir. İran yönetiminin İsrail'e yönelik sert siyasi söylemleri, Hizbullah ve Hamas gibi silahlı örgütlere sağladığı siyasi, mali ve askerî destek ile balistik füze kapasitesini geliştirmesi, İsrail'in tehdit algısını sürekli canlı tutmaktadır. Bu çerçevede İsrail, İran'ın nükleer silah geliştirme kapasitesine ulaşmasını ulusal güvenliği bakımından kabul edilemez bir risk olarak görmekte; bu hedef doğrultusunda diplomatik girişimlerin yanı sıra istihbarat faaliyetleri ve gizli operasyonlar dâhil çeşitli yöntemlere başvurmaktadır. İranlı nükleer bilim insanlarına yönelik suikastlar ile Natanz Nükleer Tesisi'nde meydana gelen sabotaj iddiaları, bu güvenlik yaklaşımının kamuoyuna yansıyan örnekleri arasında gösterilmektedir (Koç, 2020).

ABD'nin bu denklemdeki konumu ise dönemsel farklılıklar göstermekle birlikte çok boyutlu bir nitelik taşımaktadır. Washington, bir taraftan İsrail'in en önemli stratejik müttefiki ve savunma ortağı olarak hareket ederken, diğer taraftan İran'ın nükleer programını uluslararası denetim mekanizmaları çerçevesinde sınırlandırmayı amaçlayan diplomatik girişimlerde de bulunmuştur. 2015 yılında imzalanan Kapsamlı Ortak Eylem Planı (JCPOA), İran'ın nükleer faaliyetlerinin

uluslararası denetime tabi tutulması bakımından önemli bir diplomatik dönüm noktası oluşturmuştur (Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 2015). Buna karşılık ABD'nin 2018 yılında anlaşmadan tek taraflı olarak çekilmesi, nükleer müzakerelerde yeni bir belirsizlik dönemini beraberinde getirmiş ve bölgesel güvenlik ortamındaki kırılganlığı artırmıştır (International Atomic Energy Agency, 2018). Sonraki dönemde anlaşmanın yeniden canlandırılmasına yönelik diplomatik girişimler başlatılmış olsa da, taraflar arasındaki güven bunalımı ve değişen bölgesel koşullar nedeniyle kalıcı bir uzlaşa sağlanamamıştır (İnaç, 2021).

Söz konusu üçlü ilişkinin etkileri yalnızca devletler arasındaki askerî ve diplomatik rekabetle sınırlı değildir. Lübnan'da Hizbullah, Gazze'de Hamas, Suriye'de İran destekli silahlı gruplar ve Irak'taki çeşitli Şii milis oluşumları, bölgesel güvenlik ortamını etkileyen devlet dışı aktörler arasında yer almaktadır. Bu aktörlerin faaliyetleri, çatışmanın farklı coğrafyalara yayılmasına ve güvenlik dinamiklerinin daha karmaşık bir görünüm kazanmasına katkıda bulunmaktadır. İsrail'in Suriye'de düzenlediği hava operasyonları ile İran'ın bölgedeki askerî nüfuzunu artırmaya yönelik politikaları, çatışmanın yalnızca iki devlet arasındaki rekabetten ibaret olmadığını, çok aktörlü ve çok katmanlı bir güvenlik yapısı içinde şekillendiğini göstermektedir. Bu nedenle bölgesel gelişmelerin yalnızca devlet merkezli bir yaklaşımla değerlendirilmesi analitik açıdan yetersiz kalmaktadır (Çalışkan, 2008). Bu çalışma, İsrail-ABD-İran üçgeninde gelişen rekabetin tarihsel dönüşümünü ve 2026 yılında yaşanan savaş sürecine uzanan tırmanma dinamiklerini inceleyerek, söz konusu gelişmelerin Ortadoğu'nun bölgesel güvenlik mimarısı üzerinde meydana getirdiği yapısal etkileri analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda araştırmanın temel sorusu şu şekilde formüle edilmiştir: İsrail-ABD-İran üçlü geriliminin tarihsel evrimi ve 2026 savaşına uzanan tırmanma süreci, bölgesel güvenlik mimarisi açısından ne tür yapısal kırılmalara yol açmıştır?

Yöntem

Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde tasarlanmış betimleyici ve analitik bir incelemedir. Araştırmada İsrail, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İran arasındaki ilişkiler; tarihsel gelişim, nükleer program, vekâlet çatışmaları ve bölgesel güvenlik mimarisi ekseninde doküman incelemesi yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Analiz sürecinde hakemli akademik yayınlar, kitaplar, uluslararası kuruluş raporları, Birleşmiş Milletler belgeleri ile araştırma kapsamındaki güncel gelişmelere ilişkin güvenilir uluslararası haber kaynakları ve resmî açıklamalardan yararlanılmıştır. İncelenen veriler karşılaştırmalı bir yaklaşımla ele alınmış; tarihsel arka plan ile güncel gelişmeler arasındaki süreklilik ve değişim dinamikleri birlikte değerlendirilmiştir.

Araştırmanın temel sınırlılığı, 2025–2026 dönemine ilişkin gelişmelerin devam eden ve dinamik bir kriz sürecinin parçası olmasıdır. Bu nedenle söz konusu döneme ilişkin bazı gelişmeler,

yeni diplomatik girişimler, resmî açıklamalar veya uluslararası raporlar doğrultusunda zaman içinde farklılaşabilmektedir. Çalışmada değerlendirmeler, araştırmanın yürütüldüğü dönemde doğrulanabilen veri ve kaynaklarla sınırlandırılmış olup, ulaşılan bulgular bu çerçevede yorumlanmıştır.

Tarihsel arka plan: 1979'dan günümüze üçlü gerilimin evrimi

İran-İsrail-ABD üçgenindeki gerilimin tarihsel gelişimini anlamak, günümüzde ortaya çıkan güvenlik ve çatışma dinamiklerini sağlıklı biçimde değerlendirebilmek açısından temel bir gerekliliktir. 1979 İran Devrimi öncesinde İran, hem Amerika Birleşik Devletleri (ABD) hem de İsrail ile stratejik çıkarlar temelinde şekillenen ilişkiler sürdürmekteydi. Şah Muhammed Rıza Pehlevi döneminde Tahran ile Tel Aviv arasında özellikle enerji, istihbarat ve güvenlik alanlarında örtülü iş birliği bulunmakta, İran İsrail'in enerji arzında önemli aktörlerden biri olarak öne çıkmaktaydı. Ancak 1979 Devrimi sonrasında kurulan İran İslam Cumhuriyeti'nin dış politika anlayışı, önceki dönemin stratejik yöneliminden belirgin biçimde ayrılmıştır. Yeni yönetim, İsrail'e yönelik muhalif yaklaşımı dış politikasının temel unsurlarından biri hâline getirirken, bu söylem zamanla bölgesel nüfuz stratejisinin de önemli bileşenlerinden biri olmuştur (İnaç, 2021).

1980-1988 İran-Irak Savaşı, yalnızca iki ülke arasındaki askerî mücadeleyi değil, aynı zamanda Körfez bölgesinin güvenlik mimarisini etkileyen önemli bir dönüm noktasını temsil etmektedir. Bu süreçte ABD, İran'ın bölgesel etkisinin sınırlandırılmasına yönelik politikalar çerçevesinde Irak'a çeşitli düzeylerde destek sağlamıştır. Savaşın ardından İran'ın ağır ekonomik ve insani kayıplara rağmen bölgesel etkinliğini sürdürmeye yönelik politikalarını devam ettirmesi, Washington ve Tel Aviv'in güvenlik değerlendirmelerinde İran'ın uzun vadeli stratejik önemini artırmıştır. 1990'lı yıllarda İran'ın nükleer faaliyetlerine ilişkin uluslararası tartışmaların yoğunlaşması ise taraflar arasındaki görüş ayrılıklarını daha belirgin hâle getirmiştir. Bu süreçte Rusya ve Çin'in İran ile sürdürdüğü iş birlikleri, Batılı ülkelerin diplomatik ve ekonomik baskı politikalarının uygulanabilirliğini etkileyen unsurlar arasında değerlendirilmiştir (İnaç, 2004).

Nükleer kriz ve Kapsamlı Ortak Eylem Planı'nın çöküşü

İran'ın nükleer programı, İsrail-ABD-İran ilişkilerindeki en önemli güvenlik başlıklarından biri olmayı sürdürmektedir. İran yönetimi nükleer faaliyetlerinin barışçıl amaçlarla yürütüldüğünü savunurken, İsrail ile bazı Batılı devletler programın olası askerî boyutuna ilişkin güvenlik kaygılarını uzun süredir dile getirmektedir. Bu çerçevede 2015 yılında P5+1 ülkeleri ile İran arasında imzalanan Kapsamlı Ortak Eylem Planı (JCPOA), İran'ın uranyum zenginleştirme faaliyetlerine çeşitli sınırlamalar getirilmesi karşılığında uluslararası yaptırımların önemli ölçüde kaldırılmasını öngören diplomatik bir uzlaşma niteliği taşımıştır (Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 2015). Anlaşma, taraflar arasında güven artırıcı bir mekanizma oluşturmayı hedeflese de, özellikle İsrail yönetimi

anlaşmanın İran'ın uzun vadeli nükleer kapasitesini sınırlandırmak bakımından yeterli güvence sağlamadığı yönündeki değerlendirmelerini kamuoyuyla paylaşmaya devam etmiştir (İnaç, 2018).

ABD'nin 2018 yılında anlaşmadan tek tarafı olarak çekilmesi ve sonrasında uygulamaya koyduğu "maksimum baskı" politikası, nükleer müzakere sürecinde yeni bir kırılma yaratmıştır. Bunu izleyen dönemde İran, nükleer programına ilişkin bazı taahhütlerini aşamalı olarak sınırlandırmış ve uranyum zenginleştirme faaliyetlerini artırmıştır. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın raporları, İran'ın zenginleştirilmiş uranyum stokları ve zenginleştirme seviyelerinde önceki yıllara kıyasla önemli artışlar kaydedildiğini ortaya koymaktadır (International Atomic Energy Agency, 2018). Bununla birlikte, teknik gelişmelerin güvenlik açısından taşıdığı anlam ve olası sonuçları konusunda uluslararası aktörler arasında farklı değerlendirmeler bulunmaktadır. Biden yönetimi döneminde anlaşmanın yeniden işler hâle getirilmesine yönelik diplomatik girişimler başlatılmış olsa da, taraflar arasındaki güven sorunu, bölgesel güvenlik kaygıları ve değişen jeopolitik koşullar nedeniyle kalıcı bir uzlaşa sağlanamamıştır. Bu durum, nükleer dosyanın bölgesel güvenlik gündemindeki belirleyici konumunu koruduğunu göstermektedir (İnaç, 2021).

Vekâlet savaşları ve bölgesel yansımalar

İsrail ile İran arasındaki rekabetin belirgin özelliklerinden biri, uzun yıllar boyunca doğrudan askerî çatışmalardan ziyade farklı coğrafyalarda yürütülen vekâlet mücadeleleri üzerinden şekillenmiş olmasıdır. İran'ın "Direniş Ekseni" olarak tanımladığı ve Hizbullah, Hamas, Suriye'deki İran destekli silahlı gruplar ile Irak'taki Haşdi Şabi gibi aktörleri kapsayan yapı, Tahran'ın bölgesel güvenlik stratejisinin temel unsurlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Bu yapı sayesinde İran, doğrudan devletler arası çatışmaya girmeden bölgesel nüfuzunu artırmayı ve rakipleri üzerinde caydırıcılık oluşturmayı amaçlamaktadır. Buna karşılık İsrail, söz konusu ağı oluşturduğu çok katmanlı güvenlik riskini ulusal güvenlik planlamasının temel unsurlarından biri olarak değerlendirmektedir. Devlet dışı silahlı aktörlerin farklı cephelerde faaliyet göstermesi, olası krizlerin kapsamını ve öngörülebilirliğini önemli ölçüde etkilemektedir (Atvur, 2020).

Suriye, bu vekâlet mücadelelerinin en yoğun biçimde gözlemlendiği alanlardan biri hâline gelmiştir. 2011 yılında başlayan iç savaş, ülkeyi bölgesel ve küresel aktörlerin rekabet alanına dönüştürmüştür. İran, Suriye yönetimine askerî danışmanlar ve desteklediği silahlı gruplar aracılığıyla destek sağlarken, İsrail ise İran bağlantılı askerî altyapının kendi ulusal güvenliği açısından oluşturduğu riskleri gerekçe göstererek Suriye'de çok sayıda hava operasyonu gerçekleştirmiştir. İsrail'in, İran'ın Suriye'de kalıcı askerî kapasite oluşturmasını engellemeye yönelik yaklaşımı, iki ülke arasındaki rekabetin sürekliliğini etkileyen temel faktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte İsrail, Suriye sahasında faaliyet gösteren diğer büyük güçlerle

doğrudan askerî çatışmadan kaçınmaya yönelik dengeli bir politika izlemeye çalışmıştır (Pirinççi, 2019).

Hizbullah faktörü ve kuzey cephesinin ağırlığı

Hizbullah, İsrail'in güvenlik değerlendirmelerinde önemli devlet dışı silahlı aktörlerden biri olarak kabul edilmektedir. İran'ın uzun yıllara yayılan siyasi, askerî ve lojistik desteğiyle gelişen örgütün, geniş füze ve roket kapasitesine sahip olduğu uluslararası güvenlik literatüründe sıklıkla vurgulanmaktadır. Bu nedenle İsrail'de yapılan güvenlik değerlendirmelerinde, olası bir bölgesel çatışma durumunda kuzey cephesinin önemli risk alanlarından biri olacağı öngörülmektedir. 2006 Lübnan Savaşı da Hizbullah'ın yalnızca dış destek alan bir yapı değil, aynı zamanda belirli ölçüde operasyonel kapasiteye ve karar alma mekanizmalarına sahip bir aktör olarak değerlendirilmesine katkı sağlamıştır. Bu gelişmeler, İsrail'in kuzey sınırına yönelik güvenlik planlamasında Hizbullah'ın özel bir konumda ele alınmasına neden olmuştur (Maroufi et al., 2022).

ABD'nin bu güvenlik denklemindeki rolü ise askerî kapasite ile diplomatik öncelikler arasında hassas bir denge kurma çabasını yansıtmaktadır. Washington, Hizbullah'ı yabancı terör örgütü olarak tanımlamakta ve örgütün finansman ile silah teminine yönelik yaptırım politikaları uygulamaktadır. Bununla birlikte Lübnan'ın uzun süredir devam eden ekonomik ve siyasi kırılganlığı, bu politikaların sahadaki etkisini sınırlandıran unsurlar arasında değerlendirilmektedir. Benzer şekilde Suriye ve Irak'taki ABD askerî unsurları zaman zaman İran bağlantılı olduğu değerlendirilen silahlı grupların saldırılarına maruz kalmış; bu durum ABD'nin hem bölgedeki askerî varlığını sürdürme hem de gerilimin daha geniş çaplı bir çatışmaya dönüşmesini önleme hedeflerini aynı anda yönetmesini güçleştirmiştir (Yılmaz, 2020).

Ekim 2023 sonrası: Doğrudan çatışmanın eşiğinde

Ekim 2023'te Hamas'ın İsrail'e yönelik saldırıları ve bunun ardından İsrail'in Gazze'de başlattığı askerî operasyonlar, bölgesel güvenlik ortamında yeni bir dönemin başlangıcı olarak değerlendirilmiştir. Bu gelişmeler, İran'ın bölgesel politikaları ve vekil aktörlerle ilişkileri konusundaki uluslararası tartışmaları da yeniden gündeme taşımıştır. İzleyen süreçte İsrail'in Şam'daki İran diplomatik yerleşkesini hedef alan saldırısı ile üst düzey İranlı askerî yetkililerin hayatını kaybetmesi, Nisan 2024'te İran'ın İsrail'e yönelik geniş kapsamlı füze ve insansız hava aracı saldırıları düzenlemesiyle sonuçlanmıştır. Bu gelişmeler, uzun yıllar büyük ölçüde dolaylı yollarla sürdürülen rekabetin ilk kez doğrudan devletler arası askerî angajmana dönüşme riskini açık biçimde ortaya koymuştur (Köse, 2024). ABD, bu süreçte İsrail'in hava savunmasına destek sağlayarak bölgesel güvenlik gelişmelerinde aktif rol üstlenmiştir. ABD deniz unsurları ve bölgedeki askerî konuşlanmalar savunma faaliyetlerine katkı sağlarken, bölgedeki askerî üslerde de güvenlik tedbirleri artırılmıştır. Bu gelişmeler, Washington açısından iki farklı stratejik önceliğin aynı anda

yönetilmesini gerektirmiştir. Bir yandan İsrail'e yönelik güvenlik taahhütleri sürdürülürken, diğer yandan çatışmanın bölgesel ölçekte daha geniş bir savaşa dönüşmesini önlemeye yönelik diplomatik çabalar devam etmiştir. Bu durum, ABD'nin Ortadoğu politikasında caydırıcılık, kriz yönetimi ve bölgesel istikrar hedefleri arasındaki denge arayışını daha görünür hâle getirmiştir (Çalık Topuz, 2023).

Güvenlik kaygıları ve tırmanma dinamikleri

İsrail'in güvenlik yaklaşımının temelinde, sınırlı coğrafi derinliğe sahip olması nedeniyle çok yönlü tehditlere karşı eş zamanlı savunma gerekliliği bulunmaktadır. İsrail, İran'ın askerî kapasitesinin yanı sıra Hizbullah, Hamas ve İran ile bağlantılı olduğu değerlendirilen çeşitli silahlı grupların oluşturduğu çok katmanlı güvenlik riskini ulusal savunma planlamasının temel unsurlarından biri olarak değerlendirmektedir. Bu çerçevede, İran'ın nükleer silah geliştirme kapasitesine ulaşma ihtimali, İsrail'in stratejik değerlendirmelerinde özel bir öneme sahiptir. İsrail güvenlik çevrelerinde, İran'ın nükleer programının askerî boyuta ulaşması durumunda bölgesel caydırıcılık dengesinin önemli ölçüde değişebileceği yönünde değerlendirmeler yapılmaktadır. Bu nedenle İran'ın nükleer tesislerine yönelik önleyici askerî müdahale seçeneği zaman zaman güvenlik tartışmalarında gündeme gelmekte; ancak böyle bir senaryonun bölgesel istikrar üzerindeki etkileri ve uluslararası sonuçları konusunda farklı görüşler bulunmaktadır (Yılmaz, 2020).

İran açısından ise güvenlik stratejisi, konvansiyonel askerî kapasite, füze programı, devlet dışı müttefik aktörler ve nükleer program etrafında şekillenen caydırıcılık yaklaşımı üzerine kuruludur. İran'ın nükleer programının geleceğine ilişkin belirsizlik, bölgedeki diğer aktörlerin güvenlik planlamalarını doğrudan etkileyen unsurlar arasında yer almaktadır. Bu durum, bölgesel güvenlik ortamında karşılıklı güvensizliğin devam etmesine katkı sağlarken, krizlerin yönetimini de daha karmaşık hâle getirmektedir. Öte yandan Rusya, Çin ve Körfez ülkeleri gibi bölgesel ve küresel aktörlerin güvenlik öncelikleri ile dış politika tercihleri de bu stratejik denklemin şekillenmesinde etkili olmaktadır. Körfez ülkeleri, İran'ın nükleer programına ilişkin güvenlik kaygıları taşıyalar da, bölgesel istikrarın korunmasına yönelik dengeli diplomatik yaklaşımlar benimsemeye çalışmaktadır (Moghadam, 2020).

Büyük güç rekabeti ve bölgesel güvenlik mimarisi

İsrail-ABD-İran ilişkileri yalnızca üç devlet arasındaki rekabet çerçevesinde değerlendirilemez. Bölgesel güvenlik ortamı, aynı zamanda büyük güç rekabetinin etkisi altında şekillenmektedir. Rusya ile İran arasındaki askerî ve stratejik iş birliği, özellikle son yıllarda uluslararası güvenlik tartışmalarında daha görünür hâle gelmiştir. Benzer şekilde Çin'in İran ile geliştirdiği uzun vadeli ekonomik ve stratejik ortaklık, Tahran'ın uluslararası ekonomik ilişkilerini çeşitlendirmesine katkı sağlamıştır. Bu gelişmeler, İran'a yönelik diplomatik ve ekonomik baskı

mekanizmalarının etkinliği konusunda farklı değerlendirmelerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla büyük güçlerin bölgesel politikaları, İsrail-ABD-İran üçgenindeki güvenlik dinamiklerini doğrudan etkileyen önemli değişkenlerden biri olarak değerlendirilmektedir (Çalışkan, 2008).

Körfez ülkeleri ise bu güvenlik denkleminde kendilerine özgü bir konuma sahiptir. Özellikle Suudi Arabistan ve Körfez İşbirliği Konseyi üyesi devletler, İran'ın bölgesel politikaları ve nükleer programı konusunda çeşitli güvenlik kaygıları dile getirmektedir. Bununla birlikte son yıllarda ortaya çıkan normalleşme girişimleri, bölgesel diplomasi açısından yeni iş birliği ihtimallerini gündeme taşımıştır. Abraham Anlaşmaları sonrasında gelişen diplomatik süreçler, Ortadoğu'da farklı güvenlik ortaklıklarının oluşabileceğine işaret etmiş; ancak Gazze'de yaşanan gelişmeler bu sürecin ilerlemesini önemli ölçüde etkilemiştir. Aynı dönemde Türkiye'nin hem NATO üyeliğini sürdürmesi hem de bölgesel gelişmelere ilişkin farklı diplomatik tutumlar sergilemesi, Ortadoğu güvenlik mimarisinde ittifak ilişkilerinin giderek daha karmaşık bir yapı kazandığını göstermektedir (Koç, 2020).

Kimlik ve ideoloji boyutu

İsrail-İran rekabetini yalnızca askerî kapasite ve güç dengesi üzerinden değerlendirmek, çatışmanın bütün boyutlarını açıklamak için yeterli değildir. Kimlik, tarihsel hafıza ve ideolojik unsurlar da tarafların güvenlik politikalarının şekillenmesinde etkili olmaktadır. İran'da devrim sonrasında oluşan siyasal söylem, İsrail'e yönelik yaklaşımı dış politika söyleminin önemli bileşenlerinden biri hâline getirmiştir. İsrail'de ise tarihsel güvenlik deneyimleri ve toplumsal hafıza, ulusal güvenlik politikalarının oluşturulmasında belirleyici faktörler arasında değerlendirilmektedir. Bu nedenle güvenlik algılarının yalnızca askerî göstergeler üzerinden değil, tarihsel ve ideolojik arka plan dikkate alınarak analiz edilmesi daha kapsamlı sonuçlar ortaya koymaktadır. Benzer biçimde ABD iç siyasetinde de İsrail-Filistin meselesi ile İran politikası, dış politika karar alma süreçlerini etkileyen önemli tartışma başlıkları arasında yer almakta ve yönetimlerin bölgeye yönelik politika seçeneklerini farklı düzeylerde etkileyebilmektedir (Koç, 2020).

2026 İran savaşı ve bölgesel güvenlik krizi

Bu bölüm, çalışmanın ele aldığı varsayımsal 2026 savaş senaryosu çerçevesinde hazırlanmıştır. Bir önceki bölümlerde tartışılan güvenlik dinamikleri ve tırmanma senaryoları esas alınarak, İsrail, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İran arasındaki çatışmanın bölgesel güvenlik mimarisi üzerindeki olası etkileri analiz edilmektedir.

Varsayımsal senaryoya göre, Haziran 2025'te "On İki Gün Savaşı" olarak adlandırılan çatışma sürecinde İsrail, İran'ın nükleer kapasitesini hedef alan geniş kapsamlı hava operasyonları gerçekleştirmiştir. Bu operasyonlarda İran'ın askerî komuta yapısı ile nükleer ve savunma altyapısına

yönelik saldırılar düzenlenmiş; taraflar arasında 2024 yılında başlayan karşılıklı askerî tırmanma doğrudan devletler arası çatışma düzeyine taşınmıştır.

Senaryonun devamında, 28 Şubat 2026 tarihinde İsrail ve ABD'nin İran'ın Tahran, İsfahan, Kum, Kereç ve Kirmanşah gibi şehirlerine eş zamanlı hava saldırıları düzenlediği varsayılmaktadır (Reuters, 2026). Bu senaryoda operasyonun gerekçeleri; İran'ın nükleer programına ilişkin uluslararası güvenlik kaygıları, İran'ın bölgesel vekil aktörlere verdiği destek ve diplomatik çözüm yollarının tükendiğine ilişkin değerlendirmeler çerçevesinde ele alınmaktadır (Al Jazeera, 2026).

Senaryoya göre İran Devrim Muhafızları Ordusu, "Gerçek Vaat 4 Operasyonu" adı verilen geniş çaplı misilleme kapsamında İsrail'in yanı sıra Ortadoğu'daki ABD askerî unsurlarını hedef alan balistik füze ve insansız hava aracı saldırıları gerçekleştirmiştir (Associated Press, 2026). Aynı senaryoda İran'ın üst düzey siyasi ve askerî liderliğine yönelik kayıpların yaşandığı ve bunun ülke içindeki karar alma mekanizmaları üzerinde önemli etkiler oluşturduğu öngörülmektedir (Reuters, 2026). Bu gelişmeler, çalışmada tartışılan vekâlet savaşı modelinden doğrudan devletler arası askerî çatışmaya geçiş ihtimalini örnekleyen bir senaryo olarak değerlendirilmektedir.

Senaryoda çatışmanın bölgesel etkilerinin yalnızca İran ve İsrail ile sınırlı kalmadığı; Hizbullah, Irak'taki silahlı gruplar ve Yemen'deki Husiler gibi aktörlerin de çatışma dinamiklerine dâhil olduğu varsayılmaktadır (BBC News, 2026). Aynı zamanda Hürmüz Boğazı'ndaki deniz ticaretinde meydana gelen kesintilerin küresel enerji piyasalarında önemli dalgalanmalara neden olduğu, uluslararası kuruluşların ise krizin yayılmasını önlemeye yönelik diplomatik girişimlerde bulunduğu değerlendirilmektedir (Birleşmiş Milletler, 2026; *Financial Times*, 2026). Bu varsayımsal çerçevede, çatışmanın askerî ve ekonomik maliyetlerinin bölgesel güvenlik mimarisini önemli ölçüde etkilediği kabul edilmektedir.

Askerî tırmanma ve misilleme süreci

Senaryoya göre 28 Şubat 2026 tarihinde ABD ile İsrail tarafından yürütülen ortak hava operasyonları, İran'ın Tahran, İsfahan, Kum, Kereç ve Kirmanşah şehirlerini hedef almıştır (Associated Press, 2026). Bu gelişme, uzun yıllar boyunca büyük ölçüde vekâlet mücadeleleri ve diplomatik gerilimler üzerinden devam eden rekabetin doğrudan devletler arası askerî çatışmaya dönüşmesini temsil eden varsayımsal bir aşama olarak ele alınmaktadır.

Senaryoda operasyonun gerekçeleri üç başlık altında değerlendirilmektedir. Bunlardan ilki İran'ın nükleer programına ilişkin güvenlik değerlendirmeleri, ikincisi ABD ve müttefiklerine yönelik olası tehdit algıları, üçüncüsü ise İran'ın bölgesel vekil aktörlere verdiği desteğin bölgesel güvenlik üzerindeki etkileridir. Bu çerçevede Uluslararası Atom Enerjisi Ajansının değerlendirmeleri de senaryonun güvenlik boyutunu şekillendiren unsurlar arasında ele alınmaktadır (International Atomic Energy Agency, 2018). Senaryoda İran'ın üst düzey liderliğine yönelik

saldırıları ile askerî komuta kademesindeki kayıpların ardından İran yönetiminin kapsamlı bir misilleme süreci başlattığı öngörülmektedir. Bu kapsamda "Gerçek Vaat 4 Operasyonu" çerçevesinde İsrail ve bölgedeki ABD askerî varlığına yönelik balistik füze ve insansız hava aracı saldırıları gerçekleştirildiği varsayılmaktadır (BBC News, 2026).

Enerji güvenliği ve uluslararası tepkiler

Senaryoda çatışmanın kısa sürede bölgesel ölçekte genişlediği ve Körfez'deki ABD askerî tesisleri ile çeşitli kritik altyapıların saldırılardan etkilendiği kabul edilmektedir (Associated Press, 2026). Aynı süreçte Hizbullah'ın İsrail'in kuzeyine yönelik saldırıları artırdığı, Irak ve Körfez bölgesindeki güvenlik risklerinin yükseldiği öngörülmektedir (Al Jazeera, 2026). Hürmüz Boğazı'ndaki deniz taşımacılığında yaşanan aksaklıkların küresel enerji arzı ve fiyatları üzerinde önemli etkiler oluşturduğu, bunun da uluslararası ekonomi ve enerji güvenliği açısından yeni kırılganlıklar meydana getirdiği değerlendirilmektedir (*Financial Times*, 2026).

Savaşın bölgesel güvenlik mimarisine etkileri

Senaryoda uluslararası toplumun krize yönelik tepkilerinin farklılaştığı görülmektedir. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin taraflara itidal ve diplomatik çözüm çağrısında bulunduğu, Avrupa Birliği, NATO ve bölgesel aktörlerin ise çatışmanın genişlemesinden duydukları kaygıyı dile getirdikleri varsayılmaktadır (Birleşmiş Milletler, 2026). Aynı senaryoda Rusya ve Çin'in çatışmaya ilişkin açıklamalarında bölgesel istikrar vurgusunu ön plana çıkardıkları değerlendirilmektedir.

Sonuç

Bu çalışma, İsrail-Amerika Birleşik Devletleri (ABD)-İran üçgeninde şekillenen güvenlik rekabetini 1979 İran Devrimi'nden 2026 yılına uzanan süreç çerçevesinde tarihsel gelişimi, nükleer kriz, vekâlet çatışmaları ve kimlik-ideoloji eksenleri üzerinden incelemiştir. Elde edilen bulgular, söz konusu rekabetin yalnızca askerî güç dengeleriyle açıklanamayacağını; tarihsel deneyimler, ideolojik yönelimler, güvenlik algıları ve bölgesel güç mücadelesinin birbirini besleyen çok katmanlı bir yapı oluşturduğunu göstermektedir. Bu nedenle İsrail-ABD-İran ilişkileri, klasik devletler arası rekabetin ötesinde, bölgesel güvenlik mimarisini şekillendiren yapısal bir güvenlik sorunu niteliği taşımaktadır.

Çalışmada ele alınan 2026 yılına ilişkin gelişmeler, çatışmanın vekâlet mücadelelerinden doğrudan devletler arası askerî çatışma riskine doğru evrilebileceğine ilişkin bir senaryo çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bununla birlikte, güvenlik ortamının hızla değişebilen niteliği dikkate alındığında, bu gelişmelerin uzun vadeli bölgesel ve küresel etkilerinin ihtiyatlı biçimde yorumlanması gerekmektedir. Nükleer program etrafında süregelen belirsizlikler, diplomatik girişimlerin kırılganlığı ve bölgesel güvenlik risklerinin artması, kalıcı ve sürdürülebilir bir çözüm üretmenin giderek daha karmaşık hâle geldiğini göstermektedir. Aynı zamanda büyük güç rekabeti de bu güvenlik ortamını etkileyen temel değişkenlerden biri olmayı sürdürmektedir. ABD

yönetiminin askerî caydırıcılık ile diplomatik girişimleri eş zamanlı yürütme çabası, çalışmada tartışılan güvenlik ve dengeleme stratejilerinin güncel yansımalarından biri olarak değerlendirilebilir.

Araştırma kapsamında ele alınan gelişmeler, geleceğe yönelik çeşitli analitik soruları da gündeme getirmektedir. İran'ın nükleer programının bölgesel güvenlik dengeleri üzerindeki etkileri, İsrail'in olası güvenlik tercihleri, ABD'nin bölgedeki rolünün nasıl şekilleneceği ve yeni bölgesel iş birliği modellerinin güvenlik mimarisine olası katkıları, ilerleyen dönemde ayrıntılı biçimde incelenmesi gereken başlıca araştırma alanları arasında yer almaktadır. Bu konular yalnızca Ortadoğu'nun güvenlik yapısını değil, aynı zamanda uluslararası stratejik istikrarı ve nükleer silahların yayılmasının önlenmesine yönelik uluslararası rejimin geleceğini de yakından ilgilendirmektedir.

İsrail-ABD-İran ilişkilerinin geleceği, bölgesel aktörlerin iç siyasi gelişmeleri ile uluslararası sistemde meydana gelen güç dengesi değişimlerinden doğrudan etkilenmeye devam edecektir. İran'ın iç siyasal yönelimi, ABD'nin Ortadoğu politikası, İsrail'in güvenlik stratejileri ve Körfez ülkeleri arasındaki bölgesel iş birliği arayışları, gelecekteki güvenlik mimarisini belirleyecek temel değişkenler arasında yer almaktadır. Bu nedenle bölgesel güvenlik ortamının tek bir değişken üzerinden açıklanması mümkün değildir; aksine çok aktörlü ve çok boyutlu bir analiz çerçevesi gerektirmektedir (Çalık Topuz, 2023).

Sonuç olarak çalışma, Ortadoğu'da kalıcı istikrarın sağlanabilmesi için nükleer program, bölgesel güvenlik, devlet dışı silahlı aktörlerin faaliyetleri ve karşılıklı egemenlik ilkeleri gibi birbirini etkileyen sorunların bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasının önemini ortaya koymaktadır. Kalıcı bir güvenlik düzeninin oluşturulabilmesi; uluslararası hukuka dayalı diplomatik mekanizmaların güçlendirilmesine, bölgesel aktörler arasında güven artırıcı önlemlerin geliştirilmesine ve büyük güçlerin kriz yönetimine yönelik eşgüdümlü yaklaşımlar benimsemesine bağlı görünmektedir. Bu çerçevede Ortadoğu'nun geleceği, yalnızca askerî caydırıcılık politikalarıyla değil, sürdürülebilir diplomatik diyalog ve çok taraflı iş birliği mekanizmalarının etkinliğiyle de yakından ilişkilidir.

Author contributions

Shadan Khairmohammad and Hüsamettin İnaç jointly conceived and designed the study. Shadan Khair Mohammad conducted the research, collected and analyzed the data, and prepared the initial manuscript draft. Hüsamettin İnaç contributed to the conceptual framework, supervised the research process, critically revised the manuscript, and approved its final academic form. Both authors reviewed and approved the final version of the manuscript for publication.

Kaynaklar

Al Jazeera. (2026, February 28). *Israel and US strike Iran in coordinated operation, officials say*. <https://www.aljazeera.com/>

- Associated Press. (2026, March 1). *Iran's supreme leader killed in major attack by US and Israel*. <https://apnews.com/>
- Atvur, S. (2020). Ortadoğu jeopolitiğinde kültürel yansımalar: Kültürel miras üzerine bir değerlendirme. *Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 2(2), 81–110.
- BBC News. (2026, March 1). *Khamenei's daughter and grandchild killed in attacks, state media says*. <https://www.bbc.com/news>
- Birleşmiş Milletler. (2026, February 28). *Secretary-General's remarks on the escalation of the Israel-Iran-US conflict*. <https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches>
- Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi. (2015). *Resolution 2231 (2015): Adopted by the Security Council at its 7488th meeting on 20 July 2015 (S/RES/2231)*. <https://digitallibrary.un.org/>
- Çalışkan, K. (2008). Ortadoğu siyaseti ve toplumlarını anlama yolları. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 39, 1–19.
- Çalık Topuz, Z. (2023). Orta Doğu'da devletler arası askeri anlaşmazlıkların modellenmesi. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 10(2), 49–74. <https://doi.org/10.26513/tocd.1312562>
- Financial Times. (2026). *Strait of Hormuz disruption sends shockwaves through energy markets*. <https://www.ft.com/>
- International Atomic Energy Agency. (2018). *Verification and monitoring in the Islamic Republic of Iran in light of United Nations Security Council Resolution 2231 (2015) (GOV/2018/47)*. <https://www.iaea.org/>
- İnaç, H. (2004). Identity problems of Turkey during the European Union integration process. *Journal of Economic and Social Research*, 6(2), 33–62.
- İnaç, H. (2018). The possibility of multicultural practice during the age of collective identities in line with Arab Spring. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 65, 306–315.
- İnaç, H. (2021). *Uluslararası güvenlik, yeni dünya düzeni ve Türkiye*. Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Koç, M. A. (2020). Ortadoğu'ya bakışta alternatif bir perspektif olarak kimlik ve ideolojiler: Ortadoğu'yu kuran ideolojiler. *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, 7(1), 247–252.
- Köse, H. (2024). The concept of the Middle East and the historical breaking points of the Middle East (1878–1979). *Recent Period Turkish Studies*, 45, 1–26.
- MacQueen, B. (2017). *An introduction to Middle East politics*. SAGE Publications.
- Maroufi, S. F., Sohrabi, H., Dabbagh Ohadi, M. A., Mohammadi, E., & Habibi, Z. (2022). Neurosurgery in 21st-century wars in the Middle East: Narrative review of literature. *World Neurosurgery*, 166, 184–190.
- Moghadam, V. M. (2020). Gender regimes in the Middle East and North Africa: The power of feminist movements. *Social Politics*, 27(3), 467–485. <https://doi.org/10.1093/sp/jxaa019>

Pirinççi, F. (2019). Soğuk Savaş döneminde Orta Doğu. İçinde F. Pirinççi (Ed.), *Orta Doğu'da siyaset* (ss. 68–98). Anadolu Üniversitesi.

Reuters. (2026, March 1). *Iran hit with more strikes after Khamenei's death, Trump issues new warning*. <https://www.reuters.com/>

Yılmaz, R. (2020). *Ortadoğu siyasetinde güç dengeleri ve İsrail*. Siyasal Kitabevi.